ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԳԱՆՁԱՐԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԵՒ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԳԱՆԿԱՐԱՆԻ

ԱՄՍԱԹԻՒ 21 ՄԱՅԻՍ 1875

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Ամսագիր կը հրատարակուի ամէն ամսոյ 21-ին։

Գինն է՝ տարեկան 9 ½ ռուբլի։

Ամսագրին բաժանորդագրութիւնը կ՚ընդունի Մոսկուայի Ներսիսեան դպրոցին մէջ։

Ամսագրին գինը կանխիկ վճարելու է։

Ամսագրին գինը կանխիկ վճարելու է։

Ամսագրին գինը կանխիկ վճարելու է

կը կարեն։ Աղջիկն աւելի ուժեղ ըլլալով, կը նետէ եւ չարագործները կ՚ինայեն զինք ծեծելով, 11—12 դանակի հարուած կուտան եւ կը թողուն կը փախչին։

Աղջիկը վերջերուն արիւնոտ սպառած մահամերձ վիճակի մէջ հիւանդանոց կը փոխադրուի եւ հոն դարմանուելով մահուան վտանգէն կազատի։

Թեղճն ութ օրէ՝ի վեր տնուսնացած ըլլալով, կը կարծուի որ գործուած եղեռնագործութեան չարժառիթը ժառանգութենէ ղրկուած ազգականի մը վրէժխնդրութիւնն է։

Ոճրագործները չհրցին գանուիլը բայց կուսակալը շատ զգաստութով այս գազանական վայրագութենէն սաստիկ հրամաններ տուած է ոստիկանութեան գլխոյն, որպէս զի ամեն ջանք ի գործ դնէ չարագործները գտնելու։

Լոնտրայի «Ազատարանական Ընկերութիւն» կոչուած Բողոքական ընկերութեան քարտուղարը Թայմզ լրագրին յունիս 6 թուոյն մէջ նամակ մը հրատարակելով կը յայտնէ թէ յիշեալ ընկերութեան կողմէ պատգամաւորութիւն մը կ՚երթայ մեծ դալու վրայ է, Թուրքիոյ մէջ կրօնական ազատութեան վիճակին նկատմամբ յիշատակագիր մը բերելով, զոր վ.կ. Սուլթանին ներկայացնել կուզեն։

Յիշատակագիրն Ազատարանական ուխտին Անգղիոյ, Գաղղիոյ, Գերմանիոյ, Հոլանտիոյ, Գերմանիոյ, Շվէյտի, Նորվեժիոյ, Զուիցերիոյ, Ամերիկայի, Գանատայի եւ Ցունաստանի մէջ ունեցած ճիւղերուն պաշտօնական եպիսկոպոսներէն առորագրեալ ըլլալէ զատ, Քէնթըրպերիի ու Եօրքի արքեպիսկոպոսներէն եւ 12 Անգղիացի եպիսկոպոսներէ առորագրեալ է։ Միանգամայն բազմաթիւ ազատ են Նորթումպերլանտի Ղէվլինկրէնի եւ Ռէսթմինսթրի դուքսերը, Լորտ Սթրատֆորտ Րէտքլիֆ, Լորտ Ապերտին, Լոնտրայի, Եօրքի եւ Տուռլինի քաղաքապետ Լորտերն, եւ 17 գլխաւոր քաղաքայ պետերը։ վերջապէս քառասունէն աւելի ալ խորհրդարանի անդամք։

Ալեւելեան Հնդկաստանի ծովերուն մէջ անցեալները բռնկելով կորընչող անգղիական էօքսին չոգենաւին մարդոց վրայ հետեւեալ առասկայի դէպք կը պատմուի։

Շոգենաւին այրած ժամանակ մէջի մարդիկը մակոյկը նետելով կը մեկնին, բայց հետերնին գանուած քիչ մը պարէնն հազուելով կսկծին անօթութենէ տանջուիլ։

« Այն ժամանակ, կըսէ նաւաբեկեալներէն մին, անօթութենէ խենդեւնալու աստիճան հասած, որոշեցինք միճակ ձգելով մեր մէջէն մեկն ուտել։ Միճակն խոպաղայի պատանիի մը ելաւ, որ կատարեալ համբերատարութեամբ կրեց իր վրայ եղած որոշումը։

« Եթէ կարենայինք քանի մը ժամ եւս անօթութեան համբերել, խեղճ պատանին կազատէր։ վասն զի նոյն օրը, ցայն մօրթելով ուտելէ եւս առաջ, աւազաստ մը տեսանք հեռուէն որ ձավալի չոգենաւն էր, և մեզ առաւ պաթավիա տարաւ։ »

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

կ. Պոլիս 10 յունվ.

Սօսիէթէ Ժէնէրալի բաժինք	Անգղ. լիր.	7 6
« Փոխանակու Թեան	»	5.13
Կ. Պոլսոյ Պանքային	»	6.
Քրէտի Ժէնէրալ	»	11
Քրէտի Օթթօ—Թիւրք		— —
Երկաթուղեաց հին	Ֆր.	122
Փոթ. 1863	»	327
» 1865	»	333
» 1869	»	277
« 1872	»	78
» 1873	»	263
Թրամվէյ	Օսմ. լիր	3 80

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄԱՑ
10 ՅՈՒՆՎԱՐ

Անգղ. լիրա	դուբաւ	109.35
Նաբօլէոն ոսկի	»	87 25
Իմբէռիալ Ռուս	»	89 6
Դոլլարից	»	51, 24
Հինգ ֆրանք	»	—
Հինգնոց	»	104 30
Գուինէ	»	129 20

Ա Զ Գ Ա Յ Ի Ն

Ազգային վարչութեան գործերուն վրայ անուղղակիութիւնք դադրած են ժամանակէ մ՚ի վեր։ Այս պատճառաւ լրագիրներէ ոմանք չատ անգամ ոչ—պաշտօնական աղբիւրներէ ստացուած կեղտարկծ լուրերը հրատարակելու հարկին մէջ կը գտնուին, ոմանք ալ բնաւ չեն հրատարակեր։ Մխա կողմանէ վարչութիւնն ալ կուզէ որ լրագիրք աղգային խնդրոց կամ վարչական անօրէնութեանց վերաբերեալ լուրերը բուն աղբիւրներէն ստուգելով հրատարակեն, և ասոր համար ալ որոշած և պատրիարքարանի դիւանին ղրկած է հրատարակելի լինդիրներն ու որոշումները պաշտօնապէս լրագրոց հաղորդել։ բայց այս որոշումն ի սկզբան քանի մ՚անգամ դործադրուելէ ետեւ՝ երեք չորս ամիս է վեր մոռացութեան մէջ լինկած կերեւի։

Կը յուսանք որ մեր այս համառօտ դիտողութիւնը նկատողութեան առնուելով, վարչութեան վերոյիշեալ [illegible] մար, որ իւր առած որոշմունքն յայտնել տալու վրայ կը կայանայ։

Հայհոյիչ Թերթին դէպի ժեան սերբատան անդադար նախատելուն ու հարուածելուն բուն և գլխաւոր պատճառներէն մի քանին մեր չատ աւուր Թուով յայտներ էինք, նոյն իսկ իրմէ ստիպեալ, և ցուցեր էինք, որ այդ պատճառներն ուրիշ բան չէին, բայց եթէ հայհոյիչ Թերթին խմբագրին աներես և մուրացիկ ընթացքէն Խրիմեան սրբազանի ձանձրացած և անոր դէմ ատելի դադրած ըլլալն և ուրիշ այս տեսակ քանի մը ամօթալի պատճառներ։ Հայհոյիչ Թերթին իւր իսկական պատկերը մեր դրածներուն մէջ իբրև ի հայելւոջ տեսնելով, և մանաւանդ խորհելով որ մեր չիշած անժխտելի իրողութեանց մէկ բառն անգամ չկրնայ հերքել, դանոնք ամբողջապէս ընդուներ և իւր երեկուան Թերթին միջոցաւ հրատարակելու տխուր հարկին մէջ գտնուեր է՝ քանի մը բառեր միայն փոխելով։

Ինչ՝ Թէ ստահօտ Թերթին խմբագիրը մեր հրատարակած այս տեսակ ճշմարտութիւններն ամեն անգամ այսպէս իւր Թերթերուն մէջ անցընէր, որով ոչ միայն մեզ՝ այլ և ազգին մեծ ծառայութիւն մ՚ըրած կըլլար։

Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԱՑ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ ՀՐԿԻԶՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌԸ

Տվվսիէն եկած վերջին լուրերէն կը հասկցուի, որ Ս. Էջմիածնի նորակառոյց ճեմարանին հրկիզման պատճառը՝ չինող ճարտարապետին անհմտութիւնը կամ անզգուշութիւնն եղած է, որովհետեւ խոհանոցի ծխնելուղին մէջ փայտէ պահանգներ (հաթըլ) դրած է եղեր, որք բռնկելով այն հոյակապ շէնքին մեծ մասամբ այրելուն պատճառ եղեր են։

Հետեւեալ նամակը, զոր Ս. Էջմիածնէն Պ. Աբրամ Երուանդեան անուն անձ մը Տփխիսի Մեղու Հայաստանի լրագրին գրած է, հետեւեալ կերպիւ կը հաստատէ այս ողբալի իրողութիւնը։

« Յաւելի տեսարան. ճեմարանի չինուածոց արեւմտեան կողմէն քոյն հետզհետէ մաչելով սենեակներու առաստաղներ ուև յատակներու փայտեղէնն՝ հասած էր Հանդիսարանի չքնդ ներքին զարդուցն. սորա դիրքի ժեչտերն տևացել էին ներքին բոցոյն և ծխոց ազդեցութենէն, բայց դեռ ոչինչ վնասուած չէր երեւում. մկկէ յանկարծ բոցը գուրս ժայթքեց՝ հրաբուխ լերանց բաժակէն դուրս ցոլացող լաւայի նման, և հանդիսարանի ծածկն մեծ դղրդիւնով նստեց յատակի վերայ. Տխուր և մահագին վարանումնքի երեւոյթ ունէր ամեն հոգեւոր կանի և աշխարհականի դէմք, կաթուղիկոսն սկսեալ, որ հիւսիսային կողմն եպիսկոպոսաց հետ նստեալ էր հովանոյն տակ, մինչև ցվերջին տղայն։ Տաճիկ և քուրտ չէկներն անդամ՝ գլխանին երերելով ափսոսում էին այսպիսի չքեղ չինուածի մ՚անողորմ հրոյ հաճոյին մատնուած տեսնելով։ Շատ մեծ չանքերով հազիւ հնար եղաւ գրեթէ կէս մասն ազատել բոյոյ կերակուր դառնալէն։ Դժուար է ինձ՝ մի առ մի գրել այն դատողութիւններն ու ենթադրութիւնները, որանք լինում էին այս և այն փորրիկ խումբերում. սոցանից ոմանք հայոց ազգի ապարագղութիւնն յերկնից վճռուած էին համարում, թէ անարժան է ճեմարան ունենալու բազդին. ոմանք աչակերտաց և վարժապետաց մեղքն էին կարծում, և ոմանք թէ այնքան օրհնուած չինութեան վտառարաններուն անյարմարութիւնն, որից յառաջացած էր այս կորստական հրշեղն. իսկ ինքն հիմնադիրն՝ խոհանոցն անհնար էր համարում չինութեան կրակ առնել, այլ թշնամութեան էր վերագրում։ Ինչ սեմ, որչափ մարդիկ՝ այնչափ կարծիքներ կային մէջ տեղ։

« Հրդեհն գաղարելուն հետեւեալ օրն՝ երբ Պ. պատարապետն առնդուզ դնելով բարձրանում էր խոհանոցի ծխնելուղն քննելու, առանց լինձ վերայ քննողական ուշադրութիւն դարձնելու հետեւում էի բոլոր չարժմանցն. տեսաւ նա առանց ծխագարձի չէնքն, ծխնելուղի մէջ դրուած գերանաց գողատոր տեղերն նշմարեց այդ և միւս այրած մասին և չայրուածի բոլոր վտառաններուն մէջ, համպեցաւ և վերադառնալով կաթուղիկոսին մատ, սկսատեց հաւանեցնել, որ հրդեհն խոհանոցի ծխնելուղն է պատճառած. բայց և վ.եհափառ չայրն չէր կամենում հաւատալ։ Գատարապետի կարծիքն պնդում էին և այլ չատ նոյն եղողներն։ Անճամբ պղպեղի ճերմարանի մնացեալ չէնքն, առաստաղներն վերայ մի մատնաչափ անդամ հող չէր կայ. տանեաց ծածկի տակն մայր փայտի սիւնահիներով լիքն է, և բոլոր ծխնելուղներն չրջապատուած են փայտեայ գօտիներով. մէղ պղպ, որ առաստաղի գերաններուն գլուխը հանգած են ամեն ծխնելուղների մէջ։ Նշմարեցի որ պղպ տանիքը հանող նեղ և անճոռնի սանդուղն երկու կողմից քարուկրը պատերով արգասած է, այնպէս՝ որ կրնայ նեղքեւ մտնելու անցք անդամ չէ ունեցել։ Զըրչէզ վաղարշապատցի վարպետներն՝ ինչպէս լսեցի, տանիքի ծածկն ամբողջ են տեսել. խոհանոցն վառելու օրերից ըսկըսած չինութեան սենեակներուն մէջ անատանելի ծանր հոտ է եղել կանգնած. այրվելու նախընթաց գիշերն երկու աչակերտք, որոնք ուղիղ խոհանոցի ծխնելուղի անցած պատին թիկնած են

քնել (խոհանոցի վերն է եղել ննջարանն) սաստիկ տաքանալ են զգացել պատից։* Հոկտեմբերի 18ին գտնուեցայ դատաստպետ Պ. Խանդեանցի տանն, ուր այցելութեան եկած էին Երեւանու արքունի ճարտարապետն և Թիֆլիզից եկած մի այլ հմուտ ճարտարապետ. սոքա խօսելով ճեմարանի հրդեհի պատճառների վերայ պնդում էին, որ իրենք արդէն առանձին կերպով նկատել են և հաստատ եղել, թէ այդ հրդեհն խոհանոցի ծխնելուղի անյարմարութենէն է պատճառուած, և թէ այդ չինութեան ճեացած մասին ո՛ր վտառանն և կամեցան վտել՝ դարձեալ հրդեհ պիտի պատահի. հետեւարար այս խօսքերն կրկնում է վեհարանում վեհափառ կաթուղիկոսի մօտ նահանգապետի ներկայութեան և այլոց։ Ահաւասիկ ոսքա են իմ լսածներս և տեսածներս։ »

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՑՈՑ ԹՇՈՒԱՌ. ՎԻՃԱԿԸ

Թուրքիայէն դուրս գտնուղ Հայոց մէջ եթէ նիւթապէս և բարոյապէս թշուառ, և կորստեան վտանգի ենթակայ ժողովուրդ մը կայ, Պարսկաստանի Հայք են։

Տփխիսի լրագրոյ մէջ տեսնուած հրատարակութենէն նայելով, այդ ողորմելի ազգայնոց վիճակը Քիւրտպատիկ Հայոց վիճակէն բազմապատիկ դառն է, հետեւաբար տարակոյս չկնար որ ամեն երկրի ազգայնոց կարեկցութենէն ու օգնութեան արժանի են։

Ահաւասիկ Դավրէժէն Տփխիսի Մեղու Հայաստանի լրագրին գրուած նամակ մը, որ այդ դառն վիճակին նկարագիրն է, և զոր առանց մոռնքելու չկրնար կարդալ Հայ սիրտ մը։

« Պարսկաստանի Հայք մի խիստ [illegible] Եւրոպիոյ մէջ, հնչակեան պատակուածները ոչ թէ միայն նիւթականապէս, այլ և մտաւորապէս և բարոյապէս աղքատացրել և սարկացրել են նորանց, կայր ազգասիրութեան չնորհիւ, կամ թէ սղքաստութիւնից և չարչարանքից զերծ ճնալու համար, նոքա հարկադրվում են ընդունել կամ մահմետականութիւն, կամ կաթոլիկութիւն կամ բողոքականութիւն։ Մի հաւատի անձն, որ գեռ այս օրերում վերադարձաւ Համադանից, պատմում է որ այդ քաղաքի բոլոր Հայերը, բացի 5 գերդաստանից, ընդունել են բողոքականութիւնը անգղայի քարոզչայ միջոցաւ։ Եւ այդ բան բնական եւ գտանում ես, որովհետեւ խեղճ Հայերը, իբրեանց հոգեկր հովիւներից ոչինչ լուսաւորութիւն տեսնելով, բացի լոկ արարողութիւններից, հիմնապէս չը կըրթուիլ և չը դաստիարակուելով քրիստոնեական կրօնի ճշմարտութեամբ, ինչպէս պահանջում է Հայտնութեայ սուրբ Եկեղեցին, շատ սակրութիւն են ցուցանում օտարազգի հովիւներին, որ տալով նոցանից աշխարհաբար լեզուով Ս. Գրքի և Աւետարանը, գաստիարակվ ձրիաբար նոցա մանուկներըպրոցների մէջ, չուտով կարողանում են գրաւել դէպի իրենց խեղճ ազգութիւնը։

« ուստ Հայը կարծում է, թէ

---

* կարշապատցի վարպետներից մէկը, ում են, որ այրվելուց երկու օր առաջ նելով խոհանոցի վառարանը սաստիկրրոքուած, տպռակելով խոհարարանել է։ « վո՛չճ կենդանի, կամենուս կրա՞կ քցել այս չինութիւնը, այդ սիկ կրակ վառե՞լ կը լինի։ »

ՍԿՍՎՄ

Ե.

Ի՞նչ է ընդհանուր ներկայացուցչությունը ժողովրդավարական երկրներում

Ներկայացուցչական համակարգը ժամանակակից պետության կարևորագույն ինստիտուտներից է։ Ներկայացուցչական համակարգի էությունը կայանում է նրանում, որ ժողովրդի կամքն արտահայտում են ոչ թե անմիջականորեն ինքը՝ ժողովուրդը, այլ նրա ընտրյալները, որոնք ժողովրդի անունից և նրա կողմից իրականացնում են պետական իշխանությունը։ Ներկայացուցչական համակարգը ծագել է դեռևս միջնադարում, երբ ֆեոդալական պետություններում ստեղծվել են ներկայացուցչական մարմիններ՝ ֆեոդալական դասի ներկայացուցիչներից կազմված։ Ներկայացուցչական համակարգի զարգացման հետագա փուլերում ներկայացուցչական մարմիններ են ստեղծվել նաև բուրժուական պետություններում։ Ներկայացուցչական համակարգի ամենաբնորոշ գծերից մեկը ներկայացուցչական մարմինների ընտրությունն է։ Ընտրությունների միջոցով ժողովուրդը որոշում է, թե ով պետք է ներկայացնի իրեն պետական իշխանության մարմիններում։ Ընտրությունների միջոցով ժողովուրդը նաև վերահսկում է իր ընտրյալների գործունեությունը։ Ընտրությունների միջոցով ժողովուրդը կարող է նրանց հետ կանչել, եթե նրանք չեն կատարում իրենց պարտականությունները։

Ներկայացուցչական համակարգի էությունը կայանում է նաև նրանում, որ ընտրյալները ոչ թե ենթարկվում են իրենց ընտրողների կամքին, այլ ղեկավարվում են սեփական համոզմունքներով։ Ներկայացուցչական համակարգի այս հատկանիշը ամրագրված է ներկայացուցչական մարմինների մասին օրենքներում։ Այդ օրենքներում ասվում է, որ ընտրյալները ներկայացնում են ոչ թե իրենց ընտրողներին, այլ ամբողջ ժողովրդին։ Ներկայացուցչական համակարգի այս հատկանիշը ամրագրված է նաև ներկայացուցչական մարմինների մասին օրենքներում։ Այդ օրենքներում ասվում է, որ ընտրյալները ներկայացնում են ոչ թե իրենց ընտրողներին, այլ ամբողջ ժողովրդին։

Ներկայացուցչական համակարգի էությունը կայանում է նաև նրանում, որ ընտրյալները ոչ թե ենթարկվում են իրենց ընտրողների կամքին, այլ ղեկավարվում են սեփական համոզմունքներով

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆԱՎՈՐ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲ

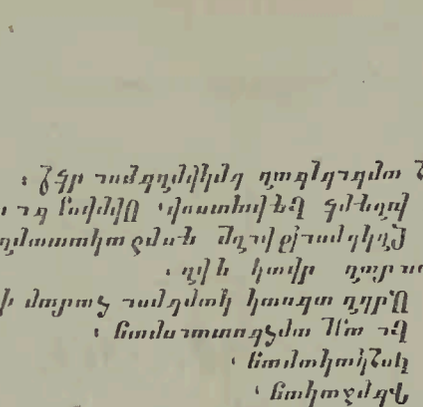

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՎԵՍՏԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆԱՎՈՐ ՄԱՐԶ